

**Лариса Василівна ВАСЯНОВИЧ***(Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків)*

## **ХАРАКТЕРИСТИКА ЗАВДАНЬ ТА ФУНКЦІЙ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ В УКРАЇНІ**

*У науковій статті звернено увагу на те, що метою професійного навчання поліцейських є, по-перше, утворення та підтримка такого рівня актуальних знань, вмінь, навиків в обсязі достатньому для ефективного виконання функціональних завдань Національної поліції; по-друге, формування високих морально-етичних (в тому числі патріотичних) рис особистості, що дозволяє забезпечити її діяльність крізь призму дотримання загальнолюдських цінностей.*

*Зроблено висновок про неоднорідність завдань професійного навчання, їх залежність від низки факторів, зокрема, від того, на що саме вони спрямовані (який результат), суб'єкт та конкретна сфера їх реалізації. Тож, завдання професійного навчання поліцейських доцільно згрупувати залежно від їх посадового статусу: 1) загальні (надання цілісної бази необхідних знань, насамперед, чинного законодавства, фізичний, морально-етичний розвиток тощо); та 2) особливі, що пов'язані із необхідністю виконання особою додаткових функціональних повноважень, передусім в сфері управління. Залежно від суб'єкта професійного навчання, наприклад, поліцейського, задачами якого у процесі професійного навчання є: отримання документу, що посвідчує проходження відповідного навчання; оволодіння необхідними знаннями та навиками з виконання професійних повноважень; можливість кар'єрного зростання. Заклади вищої освіти зі специфічними умовами навчання мають завдання з організації навчального процесу, наукового та методичного забезпечення, тощо.*

*Обґрунтовано, що найбільш доцільно виділяти наступні ключові функції професійного навчання поліцейських: дидактично-методологічну, пізнавальну (когнітивну), виховну, функцію соціалізації, особистісного розвитку, організаційну, а також функцію кадрового забезпечення. Саме вказані функції найбільш повно та змістовно, як вбачається, характеризують практичний бік відповідної діяльності.*

**Ключові слова:** *мета, завдання, функції, професійне навчання, працівники, Національна поліція, поліцейські.*

**Постановка проблеми.** Забезпечення ефективного функціонування Національної поліції України залежить від багатьох чинників, серед яких самостійне та особливе місце належить професіоналізму поліцейських, якого вони набувають, перш за все, у процесі професійного навчання. Відповідно до норм чинного законодавства, професійне навчання

працівників – процес цілеспрямованого формування у працівників спеціальних знань, розвиток необхідних навичок та вмінь, що дають змогу підвищувати продуктивність праці, максимально якісно виконувати функціональні обов'язки, освоювати нові види професійної діяльності, що включає первинну професійну підготовку, перепідготовку і підвищення кваліфікації працівників відповідно до потреб виробництва<sup>1</sup>. У названій нормі акцентується увага на цілеспрямованому характері навчання, його меті, досягнення якої передбачає необхідність вирішення низки завдань, що тісно пов'язані із функціями НПУ. Вказане, як видається, повною мірою стосується професійного навчання поліцейських.

Окремі проблемні питання, пов'язані із професійною підготовкою поліцейських, у своїх наукових працях розглядали О. М. Бандурка, В. В. Бондаренко, А. М. Клочко, Ю. О. Михайлова, О. М. Музичук, О. Ю. Салманова, Д. В. Швець, О. Н. Ярмиш та багато інших. Втім, незважаючи на значний теоретичний доробок, в науковій літературі недостатньо висвітленим є питання окреслення завдань та функцій професійного навчання поліцейських в Україні.

*Мета статті* полягає у тому, щоб розкрити завдання та функції професійного навчання поліцейських в Україні. Для досягнення вказаної мети необхідно вирішити наступні завдання: розкрити загальнотеоретичні підходи щодо визначення завдань професійного навчання поліцейських; здійснити аналіз норм чинного законодавства, яке регулює дане питання, на основі чого сформувані функції професійного навчання.

**Виклад основного матеріалу.** Починаючи наукове дослідження зауважимо, що мета, завдання та функції при дослідженні будь-якої діяльності, у тому числі й професійного навчання, виявляються тими ознаками, які мають ключовий характер для розуміння її сутності. Ці елементи окреслюють організаційну складову механізму професійного навчання. Так, мета у академічному тлумачному словнику української мови визначається як те, до чого хтось прагне, чого хоче досягти; ціль<sup>2</sup>. Отже, прагнення досягти певної цілі в процесі професійного навчання являє собою його мету. На нашу думку, метою професійного навчання поліцейських є, по-перше, утворення та підтримка рівня актуальних знань, вмінь, навиків в обсязі достатньому для ефективного виконання функціональних завдань Національної поліції; по-друге, формування високих морально-етичних (в тому числі патріотичних) рис особистості, що дозволяє забезпечити її діяльність крізь призму дотримання загальнолюдських цінностей.

Мета впроваджується в життя через досягнення певних завдань. Категорія «завдання» авторами тлумачного словника розглядається, як: наперед визначений, запланований для виконання обсяг роботи, справа і т.

<sup>1</sup> Про професійний розвиток працівників : Закон України від 12.01.2012 р. № 4312-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17#Text>.

<sup>2</sup> Словник української мови : [в 11 т.] / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні ; редкол.: І. К. Білодід (голова) [та ін.]. Київ : Наук. думка, 1970–1980. Т. 4 : І-М / ред. тому: А. А. Бурячок, П. П. Доценко. 1973. С. 683.

ін.; мета, до якої прагнуть; те, що хочуть здійснити<sup>1</sup>. Іншими словами, завдання професійного навчання поліцейських – це певні проміжні результати діяльності, які у своїй сукупності спрямовані на досягнення поставленої мети.

Завдання професійного навчання поліцейських в правовій літературі розглядаються доволі неоднорідно. Згідно до Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України основними завданнями службової підготовки є: підвищення рівня знань, умінь, навичок та професійних якостей поліцейських з метою забезпечення їх здатності до виконання завдань з охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічного (громадського) порядку та безпеки; вивчення нормативно-правових актів, які регламентують діяльність Національної поліції України; удосконалення керівним складом органів (підрозділів) поліції, закладів, установ поліції навичок управління поліцейськими<sup>2</sup>. Проте, як справедливо наголошують К. В. Жданова та А. П. Плахотний, професійне навчання поліцейських, безумовно, є важливим елементом професійної підготовки правоохоронця, адже професійність правоохоронця не обмежується усталеним та обмеженим обсягом знань, навичок та вмінь, що опановуються під час первинної-професійної підготовки або навчання у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання системи МВС України, що здійснюють підготовку фахівців для підрозділів Національної поліції<sup>3</sup>. Таким чином, автори підкреслюють факт більш широких завдань професійного навчання ніж просто отримання низки знань на етапі формування поліцейського як вузькопрофільного фахівця.

Р. М. Андрусишин до основних завдань підготовки поліцейських до службової діяльності відносить: набуття знань, умінь та навичок для подальшого успішного виконання службових завдань; набуття та подальше удосконалення професіоналізму через поліпшення спеціальних навичок; розвиток вміння налагоджувати тісні зв'язки з населенням; спрямування на забезпечення громадян їх правами і свободами в процесі виконання службових завдань; спрямування на сумлінне виконання своїх обов'язків в різних небезпечних ситуаціях; підняття рівня культури особового складу; розвиток патріотизму та відповідальності за свої дії<sup>4</sup>.

Схожий перелік пропонують й інші дослідники, зокрема М. О. Боровик, зазначає, що результати, на одержання яких має бути спрямовано

<sup>1</sup> Словник української мови : [в 11 т.] / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні ; редкол.: І. К. Білодід (голова) [та ін.]. - Київ : Наук. думка, 1970–1980. Т. 3 / ред. тому: Г. М. Гнатюк, Т. К. Черторизька. 1972. С. 40.

<sup>2</sup> Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 26.01.2016 р. № 50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16#Text>.

<sup>3</sup> Жданова К. В., Плахотний А. П. Організація та нормативно-правові засади професійного навчання поліцейських. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2024. Вип. 85: Ч. 2. С. 334.

<sup>4</sup> Андрусишин Р. М. Поняття та сутність професійно-психологічної підготовки поліцейських. URL: [https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5178/1/Тези\\_Андрусишин.pdf](https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5178/1/Тези_Андрусишин.pdf).

професійне навчання, – це високий рівень професійної та фізичної підготовки співробітників; виконання поліцейських функцій у максимальній відповідності із потребами місцевих громад, стратегічними завданнями та національними пріоритетами поліції; підвищення довіри до поліції шляхом постійного поліпшення професійної компетентності поліцейських служб; здатність найбільш повно використовувати найновіші науково-технічні досягнення; забезпечення позитивного ставлення з боку населення шляхом встановлення партнерських зв'язків<sup>1</sup>. Автор окремо виділяє необхідність оволодіння навиками використання науково-технічних засобів ведення поліцейської роботи.

Названі автори при визначенні переліку завдань виходять з того, чого саме мають досягти поліцейські в процесі професійного навчання залежно від займаної ними посади та конкретної сфери діяльності. Зміст завдань професійного навчання залежить в тому числі й від його конкретного різновиду. Зокрема, до основних завдань психологічної підготовки як складового елементу механізму професійного навчання Р. М. Андрусишин відносить: виробити у поліцейського психологічну стійкість до будь-яких негативних впливів, стрес-факторів або конфліктів у діяльності; розвиваючи вже сформовані знання, уміння та навички, підготувати поліцейського до професійних дій в різних службових ситуаціях (починаючи від конфлікту і закінчуючи екстремальними ситуаціями, які загрожують життю і здоров'ю як громадян, так і поліцейського)<sup>2</sup>.

О. М. Мердова та О. П. Цуркан стверджують, що для осіб, які проходять первинну професійну підготовку у закладах вищої освіти зі специфічними умовами навчання, метою є здобуття спеціальної підготовки поліцейських чи встановлених державою освітніх ступенів, а для поліцейських у межах післядипломної освіти та службової підготовки – це успішне виконання оперативно-службових завдань та подальше просування по службі<sup>3</sup>. Дослідники акцентують увагу саме на формальних наслідках професійного навчання в контексті особистих, кар'єрних інтересів самих поліцейських.

З зазначеного вище слід зробити висновок про неоднорідність завдань професійного навчання, їх залежність від низки факторів, зокрема, від того, на що саме вони спрямовані (який результат), суб'єкт та конкретна сфера їх реалізації. Тож, завдання професійного навчання поліцейських доцільно згрупувати залежно від їх посадового статусу: 1) загальні (надання цілісної бази необхідних знань, насамперед, чинного законодавства, фізичний, морально-етичний розвиток тощо); та 2) особливі, що пов'язані із необхідністю виконання особою додаткових функціональних повноважень, передусім в сфері управління. Залежно від суб'єкта професійного навчання,

<sup>1</sup> Боровик М. О. Окремі питання професійного навчання поліцейських у Великій Британії // Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України : Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 27 березня 2020 р.). Харків, 2020. С. 112.

<sup>2</sup> Андрусишин Р. М. Поняття та сутність професійно-психологічної підготовки поліцейських. URL: [https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5178/1/Тези\\_Андрусишин.pdf](https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5178/1/Тези_Андрусишин.pdf).

<sup>3</sup> Мердова О. М., Цуркан О. П. Поняття та сутність професійного навчання поліцейських. *Правовий часопис Донбасу*. 2018. № 1 (62). С. 137–138.

наприклад, поліцейського, задачами якого у процесі професійного навчання є: отримання документу, що посвідчує проходження відповідного навчання; оволодіння необхідними знаннями та навиками з виконання професійних повноважень; можливість кар'єрного зростання. Заклади вищої освіти зі специфічними умовами навчання мають завдання з організації освітнього процесу, наукового та методичного забезпечення, тощо.

Завдання професійного навчання поліцейських безпосередньо втілюються у функціях як засобах їх реалізації. Тлумачним словником української мови «функція» визначається, як: явище, яке залежить від іншого явища, є формою його виявлення і змінюється відповідно до його змін; робота кого-, чого-небудь, обов'язок, коло діяльності когось, чогось<sup>1</sup>. Отже, в загальному розумінні функція – це напрямок певних дій, об'єднаних спільними рисами та спрямованих на досягнення визначених результатів.

Р. С. Гуревич розглядає функції відносно того, чиї інтереси забезпечуються в процесі їх реалізації. Держава від професійного навчання чекає, насамперед, забезпечення такого кваліфікаційного потенціалу нації, який зумовив би динамічний внутрішній соціально-економічний розвиток суспільства, конкурентоспроможність самої країни у світовому вимірі. Для цього система професійної освіти повинна не тільки гарантувати лише відтворення кадрів і трансляцію від одного покоління до іншого професійної культури, а й забезпечувати накопичення й розвиток інтелектуально-творчого й професійно-кваліфікаційного потенціалу нації. Економіка (роботодавець) чекає від професійної освіти наповнення ринку праці фахівцями необхідних професій та рівнів кваліфікації в достатній або надлишковій кількості. За допомогою професійних знань, умінь і навичок, що формуються у фахівців, здійснюється розповсюдження та впровадження сучасних технологій, а також форм і методів організації праці у всі галузі соціально-економічної діяльності суспільства<sup>2</sup>. Дійсно слід погодитися з тим, що функції професійної освіти для кожного суб'єкта, що приймає участь в цьому процесі, диференціюються залежно від їх задач в ньому.

На думку Л. А. Романова, професійне навчання майбутніх кваліфікованих працівників виконує низку функцій, зокрема, дидактичну, пізнавальну, виховну, соціалізуючу та розвивальну. Так, дидактична функція передбачає вироблення умінь конструювати свої знання, ознайомлення їх з різними способами опрацювання інформації. Окрім цього, формується навички самоорганізації. Пізнавальна функція полягає у підвищенні мотивації до отримання нових знань. Розвивальна функція передбачає виконання таких завдань, як: розвиток творчих і дослідницьких здібностей, формування комунікативних умінь та навичок, розвиток критичного мислення, навичок аналізу та рефлексії. Виховна функція має на

<sup>1</sup> Словник української мови : [в 11 т.] / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні ; редкол.: І. К. Білодід (голова) [та ін.]. Київ : Наук. думка, 1970–1980. Т. 10 : Т-Ф / ред. тому: А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк. 1979. С. 653.

<sup>2</sup> Гуревич Р. С. Функції професійної освіти в сучасному суспільстві // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : Зб. наук. пр. Київ – Вінниця: ДОВ Вінниця, 2000. С. 22.

меті спонукати до самодисципліни та відповідальності, виховувати загальнолюдські цінності. Соціалізуюча функція полягає у формуванні таких важливих навичок, як: спілкування у соціумі, вироблення самостійного погляду на події та явища, осмислення своїх можливостей та усвідомлення власної ролі під час роботи в команді<sup>1</sup>. Перелічені функції є загальними для всіх типів професійної освіти. Вони цілковито прийнятні й для розуміння сутності професійного навчання працівників поліції.

Також виділяють організаційну функцію професійного навчання. Її сутність полягає в організації різних видів та напрямів діяльності здобувачів освіти, пов'язаної з використанням, збереженням і примноженням цінностей у повсякденному житті, навчанні, праці, дозвіллі. Перед професійним навчанням постають завдання щодо організації відповідної підготовки молоді, закріплення в її життєвому та професійному досвіді умінь і навичок практичного характеру, оволодінні способами й методами вирішення ситуацій, які мають місце в суспільстві і які вимагають свого правильного вирішення<sup>2</sup>. Належна організація професійного навчання поліцейських розкривається у виборі правильної комбінації теоретичних знань з формуванням навиків їх практичного застосування.

На наш погляд, необхідно також назвати функцію кадрового забезпечення. М. М. Тишлек зазначає, що функцію кадрового забезпечення управління в системі органів Національної поліції України слід розглядати як форму виявлення кадрової політики, тобто як похідну від неї категорію. Саме загальна мета кадрової політики визначає зміст функції кадрового забезпечення управління в системі органів Національної поліції України, а також конкретні форми, методи, засоби і способи її реалізації<sup>3</sup>. Змістом цієї функції є постійне якісне оновлення кадрового складу Національної поліції.

Тож, з огляду на зазначене вище, вважаємо, що найбільш доцільно виділяти наступні ключові функції професійного навчання поліцейських: дидактично-методологічну, пізнавальну (когнітивну), виховну, функцію соціалізації, особистісного розвитку, організаційну, а також функцію кадрового забезпечення. Саме вказані функції найбільш повно та змістовно, як вбачається, характеризують практичний бік відповідної діяльності.

**Висновки.** Тож, проведений аналіз дає змогу дійти до висновку, що мета, завдання та функції професійного навчання поліцейських мають тісний зв'язок. Зокрема, для реалізації мети професійного навчання необхідно визначити та виконати завдання як заздалегідь окреслені результати такої діяльності. Досягнення останніх відбувається через реалізацію функцій, які проявляються в урегульованих адміністративно-

<sup>1</sup> Романов Л. Функції проектного навчання учнів професійно-технічних навчальних закладів. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/11376/1/Романов.pdf>.

<sup>2</sup> Линовицька О. В. Основні функції освіти. *Вісник Інституту розвитку дитини. Сер. : Філософія, педагогіка, психологія*. 2014. Вип. 36. С. 49.

<sup>3</sup> Тишлек М. М. Функції кадрового забезпечення управління в системі органів Національної поліції України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 631. URL: [http://lsej.org.ua/1\\_2023/148.pdf](http://lsej.org.ua/1_2023/148.pdf).



правовими нормами напрямках впливу професійного навчання поліцейських на пов'язані з ним суспільні відносини.

### СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрусишин Р. М. Поняття та сутність професійно-психологічної підготовки поліцейських. URL: [https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5178/1/Тези\\_Андрусишин.pdf](https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/5178/1/Тези_Андрусишин.pdf).
2. Боровик М. О. Окремі питання професійного навчання поліцейських у Великій Британії // Психологічні та педагогічні проблеми професійної освіти та патріотичного виховання персоналу системи МВС України : Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 27 березня 2020 р.). Харків, 2020. С. 110–113.
3. Гуревич Р. С. Функції професійної освіти в сучасному суспільстві // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : Зб. наук. пр. Київ – Вінниця: ДОВ Вінниця, 2000. С. 20–24.
4. Жданова К. В., Плахотний А. П. Організація та нормативно-правові засади професійного навчання поліцейських. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2024. Вип. 85: Ч. 2. С. 329–334
5. Линовицька О. В. Основні функції освіти. *Вісник Інституту розвитку дитини. Сер. : Філософія, педагогіка, психологія*. 2014. Вип. 36. С. 44–50.
6. Мердова О. М., Цуркан О. П. Поняття та сутність професійного навчання поліцейських. *Правовий часопис Донбасу*. 2018. № 1 (62). С. 133–139.
7. Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 26.01.2016 р. № 50. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16#Text>.
8. Про професійний розвиток працівників : Закон України від 12.01.2012 р. № 4312-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4312-17#Text>.
9. Романов Л. Функції проектного навчання учнів професійно-технічних навчальних закладів. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/11376/1/Романов.pdf>.
10. Словник української мови : [в 11 т.] / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні ; редкол.: І. К. Білодід (голова) [та ін.]. Київ : Наук. думка, 1970–1980. Т. 4 : І-М / ред. тому: А. А. Бурячок, П. П. Доценко. 1973. 840 с.
11. Словник української мови : [в 11 т.] / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні ; редкол.: І. К. Білодід (голова) [та ін.]. - Київ :

Наук. думка, 1970–1980. Т. 3 / ред. тому: Г. М. Гнатюк, Т. К. Черторизька. 1972. 744 с.

12. Словник української мови : [в 11 т.] / АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні ; редкол.: І. К. Білодід (голова) [та ін.]. Київ : Наук. думка, 1970–1980. Т. 10 : Т-Ф / ред. тому: А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк. 1979. 658 с.

13. Тишлек М. М. Функції кадрового забезпечення управління в системі органів Національної поліції України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 629–632. URL: [http://lsej.org.ua/1\\_2023/148.pdf](http://lsej.org.ua/1_2023/148.pdf).

Стаття надійшла до редакції 05.12.2024

**Larisa V. VASYANOVYCH,**

Postgraduate Student

(*Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine*)

## **CHARACTERISTICS OF TASKS AND FUNCTIONS OF PROFESSIONAL TRAINING OF POLICE OFFICERS IN UKRAINE**

The scientific article draws attention to the fact that the purpose of professional training of police officers is, firstly, the formation and maintenance of such a level of relevant knowledge, skills, and abilities in an amount sufficient for the effective performance of the functional tasks of the National Police; secondly, the formation of high moral and ethical (including patriotic) personality traits, which allows ensuring its activities through the prism of adherence to universal human values.

The conclusion is made about the heterogeneity of professional training tasks, their dependence on a number of factors, in particular, on what exactly they are aimed at (what result), the subject and the specific sphere of their implementation. Therefore, it is advisable to group the tasks of professional training of police officers depending on their official status: 1) general (providing a holistic base of necessary knowledge, primarily of current legislation, physical, moral and ethical development, etc.); and 2) special, which are associated with the need for a person to perform additional functional powers, primarily in the field of management. Depending on the subject of professional training, for example, a police officer, whose tasks in the process of professional training are: obtaining a document certifying the completion of the relevant training; mastering the necessary knowledge and skills to perform professional duties; the possibility of career growth. Higher education institutions with specific training conditions have the task of organizing the educational process, scientific and methodological support, etc.

It is substantiated that it is most appropriate to highlight the following key functions of professional training of police officers: didactic-methodological, cognitive, educational, socialization function, personal development, organizational, as well as the function of personnel support. It is these functions



that most fully and meaningfully characterize the practical side of the relevant activity, as it seems.

**Keywords:** *goal, tasks, functions, professional training, employees, National Police, police officers.*